

Sivilt mot og sivil samfunn

Taler

Gunnar Stålsett

Dato

13 januar 2004

Sted

Nobel-instituttet, Oslo

Omstendigheter

Takketale ved tildeling av Zola-prisen

- 1 La meg først få takke Foreningen til fremme av sivil mot, for det mot som de
har vist ved å gi en biskop denne viktige prisen. Jeg går ikke rundt og føler meg
som en modig person. Men jeg må innrømme at jeg er glad hver gang min
stemme blir hørt. Og jeg er glad for den anerkjennelse prisen er uttrykk for, fra
5 en forening som ledes av folk med et sterkt og tydelig samfunnsansvar.

- At prisen tildeles et par dager før Carl I. Hagen fremmer forslag i Stortinget om
å få slutt på at Regjeringen har noe med bispeutnevnelser å gjøre, er jo morsomt.
Hans fremste argument er nemlig at hvis ikke Regjeringen hadde vært i bildet,
10 hadde man sluppet å få biskop Stålsett! Kanskje kan det sees som et uttrykk for
at det jeg har hatt å si i fredsspørsmål, innvandrer- og asylpolitikk og
fattigdomsbekjempelse i verdenssamfunnet har hatt en misjon. Jeg tror forøvrig
at Hagen og andre gleder seg for tidlig om de tror at fremtidens norske kirke
ikke vil ha plass i ledelsen av personer som tenker alternativt. Det er jo heller ikke
15 slik som Hagen ønsker å fremstille det, at jeg var uønsket av Den norske kirke.
Det riktige er at det var en som var mer ønsket enn meg. Slike valg har skiftende
regjeringer gjort. Og slike valg må enhver kirke foreta.

- Den norske kirke henger etter på et par viktig samfunnsområder. Når det gjelder
20 likestilling mellom kjønnene, er den offisielle kirke likevel kommet mye lenger
enn de fleste frivillige organisasjoner i kirken, som fortsatt kjemper mot at
kvinner skal få være prester, og som heller ikke vil ha kvinner i ledende stillinger.
Diskriminering ut fra seksuell legning er fortsatt et stort tema i kirken, men jeg
tror at også her vil kirken komme etter.

25

Når det for øvrig gjelder andre spørsmål som har stor betydning for det globale
samfunn, er jeg glad for at Den norske kirke faktisk er en profetisk røst i det

norske samfunn, og markerer kirken som en viktig del av det sivile samfunn.

30 Det gjelder på områder som krig og fred, fordelingspolitikk og
fattigdomsbekjempelse i et sør-nord-perspektiv, vern om natur og miljø og
maktfordelingen mellom sentrum og periferi, og i den alltid aktuelle
asylpolitikken. Maktutredningen har fått dette tydelig frem. De har sovet i
timen som fortsatt hevder at kirken bare er opptatt av sex. Det krever ikke lenger
35 stort mot i kirken å ta stilling mot oljeboring i Lofoten. Selv om politikere som
ikke liker kirkens standpunkt, fremstår som om de har omsorg for kirkens sjel,
når de med salvelse krever at kirken ikke må blande seg inn i politikken, men
holde seg til de åndelige ting.

40 Jeg er glad for at det i begrunnelsen for tildelingen er nevnt motstanden mot
krigen i Irak. Det er et faktum at aldri tidligere i historien har kirken i alle deler
av verden, og av alle retninger, stått så tydelig sammen om en enkelt sak. Det har
hatt stor betydning. Kirkene har altfor ofte i historien vært en del av problemet
og ikke av løsningen. Det er ikke mulig å se på USA's og Storbritannias krig mot
45 Irak i et religionskrigs-mønster, som kristne mot muslimer. Men det har
dramatisert det vi alltid har visst at det innenfor "kristenheten" er en religiøs
fundamentalisme som gjør felles sak med en politisk fundamentalisme, og at
denne grunnholdningen finnes både blant kristne, jøder og muslimer. Det er
betegnende at to kristne dagsaviser i Norge, begge støttet krigen mot Irak på et
50 slikt grunnlag. Dette faller forøvrig sammen med deres totalt blinde støtte til en
israelsk regjerings umenneskelige politikk overfor palestinerne, en regjering som,
uten sans for historiske paralleller, bygger en skammens mur.

Forøvrig mener jeg at historien allerede har gitt motstanden mot Bush og Blairs
55 krig rett. Det var en krig bygget på en løgnaktig fremstilling av trusselbildet, og
en hyklersk historieskrivning. De siste dagers avsløringer i amerikansk presse,
viser med all tydelighet at krigen var planlagt allerede før 11. september, at det
aldri forelå troverdige bevis på masseødeleggelsesvåpen, og at det ikke fantes en
reell vilje til å gi våpeninspektørene og FN en sjanse.

60 Når det gjelder debatten i Norge, er det bemerkelsesverdig at det vi kan kalle
"det sivile samfunn" raskt og tydelig skar igjennom all propaganda, og tok et
klart standpunkt. Jeg tror den norske regjering i dag kan være takknemlig for at
vi har et sivilt samfunn som kan ta standpunkt når ledende politikere vakler.
65 Demonstrasjonen på Youngstorget - mot krigen i Irak - var med å redde Norge
fra den skammen som okkupasjonsmaktene vil slite med i historien.

Så skal vi være med og bygge et nytt Irak med alle de krefter vi rår over, et Irak
70 der det sivile samfunn for første gang i historien kan få en stemme. Og vi som
var imot krigen må tåle å leve med spørsmålet om hvor lenge det irakiske folk
skulle måtte vente før de ble befridd fra tyrannen. Jeg vil fastholde at krigen i
alle dens dimensjoner ikke er rettferdiggjort ved Saddams fall. Og at denne
måten å løse tyrannerproblemet på, i strid med folkeretten, ikke må få danne
75 mønster.

Også når det gjelder kampen mot den internasjonale terrorisme, som kan utvikle
seg til en global "borgerkrig", må det internasjonale samfunn finne andre måter
å gå frem på enn den som selv bidrar til å undergrave sivile og borgerlige
80 rettigheter i de fleste land. Det er slik terroristene når sitt mål.

Jeg tror at temaet om sivilt mot og sivilt samfunn henger sammen. Begge kan
være diffuse begreper, som trenger presisering i mange retninger. Men de er
tydelige nok til å angi verdier som i større grad må mobiliseres for å redde
85 demokratiet som styringsform. Dagens partibaserte demokrati får et stadig
smalere styringsgrunnlag. Det er tallmessig små grupper som nominerer til
kommunestyre, fylkesting og storting. Partiene makter ikke lenger å sikre et
bredt folkelig engasjement for politisk ansvar. Vi kan snart havne i den totale
politiske apati, hvis ikke det sivile samfunn i større grad aktiveres og regnes med
90 som en integrert dimensjon i vårt samfunnssystem. Naturligvis er det de valgte
demokratiske organer som skal bestemme, men beslutningenes moralske og
politiske kraft ligger i at folk flest kjenner et eierforhold til prosessene og til
systemet. Det er i ferd med å forsvinne i mange vestlige demokratier, og ikke
minst innenfor EU-systemet.

95 Jeg takker igjen for prisen. Og håper at Foreningen til fremme av sivilt mot i
mange år vil fortsette å stimulere samfunnsdebatt og verdidebatt.

Kilde

<http://www.kirken.no/oslo/artikkel.cfm?aktivtoppid=9647&taleid=18694>

URI

105 <https://www.virksommeord.no/tale/sivilt-mot-og-sivilt-samfunn>